

search, exhumation and reburial of the remains of persons who died as a result of wars, deportations and political repressions on the territory of Ukraine, and the arrangement of their burial places]. *Nakaz Ministerstva budivnytstva, arkhitektury ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy vid № 193*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-06#Text> [in Ukrainian].

9. Деякі питання шходо виконання Комплексної програми пошуку і впорядкування похован зхертв вины та politychnykh represii. (2004, November 17). [Some questions regarding the implementation of the Comprehensive Program for Searching and Ordering Burials of Victims of War and Political Repression]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №1523*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/10282995> [in Ukrainian].

10. Pro zakhody z uvichnennia pamiaty zakhysnykiv Ukrainy na period do 2025 roku. (2021, January 20). [On measures to perpetuate the memory of the defenders of Ukraine for the period until 2025]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 37-r*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024

УДК 342.95:351.77

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-297-305

Книш Сергій Володимирович,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
Волинського національного університету імені Лесі Українки
s.knush@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0717-1430

Книш Зоряна Ігорівна,
доктор філософії у галузі права, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Волинського національного університету імені Лесі Українки
knyszoryana@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6548-3301

Цибенко Олексій Володимирович,
адвокат Адвокатського об'єднання «Юридична консультація № 2 Шевченківського району міста Києва»
4322877@ukr.net
ORCID ID: 0009-0000-9591-0629

Павлик Юрій Володимирович,
старший детектив Відділу детективів із розслідування кримінальних проваджень у інвестиційній сфері Підрозділу детективів Територіального управління Бюро економічної безпеки України у Волинській області
dsf7002@ukr.net
ORCID: 0009-0000-5728-5105

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ВАГІТНИМ ЖІНКАМ ТА НОВОНАРОДЖЕНИМ ДІТЯМ В УКРАЇНІ

Наукова стаття присвячена особливостям адміністративно-правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям в Україні. Проаналізовано законодавчі акти, які встановлюють правові засади державного управління та регулюють правовідносини у сфері охорони здоров'я. Охарактеризовано повноваження Міністерства охорони здоров'я України у сфері правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям. Розглянуто повноваження управлінь охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій у сфері охорони дитинства та материнства.

Запропоновано визначення адміністративно-правового регулювання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям як встановлення у законодавчих і підзаконних актах повноважень органів влади щодо

управління перинатальними центрами і пологовими будинками, порядку надання медичної допомоги у випадку вагітності і народження дитини. Зроблено висновок, що адміністративно-правове регулювання полягає у встановленні: повноважень органів державного управління та місцевого самоврядування у сфері охорони материнства і дитинства; переліку та правового статусу спеціалізованих закладів охорони здоров'я: пологових будинків і перинатальних центрів; вимог щодо підготовки лікарів медичної спеціальності «акушерство і гінекологія»; стандартів надання медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим дітям; умов штучного переривання вагітності.

Для вдосконалення правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям запропоновано внести зміни до окремих підзаконних актів. Наголошено на необхідності уточнення завдань місцевих управлінь охорони здоров'я щодо медичної допомоги вагітним жінкам, вдосконалення статутних документів пологових будинків та перинатальних центрів.

Ключові слова: медична допомога, правове регулювання, заклад охорони здоров'я, вагітні жінки, переривання вагітності, новонароджені діти, державне управління, перинатальний центр, пологовий будинок, правовідносини у сфері охорони здоров'я.

Knysh S., Knysh Z., Tsybenko O., Pavlyk Yu. ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF MEDICAL CARE FOR PREGNANT WOMEN AND NEWBORNS IN UKRAINE

This scientific article is dedicated to the features of administrative and legal regulation of medical care for pregnant women and newborns in Ukraine. The legislative acts that establish the legal framework for state management and regulate legal relations in the field of healthcare are analyzed. The powers of the Ministry of Health of Ukraine in the legal regulation of medical care for pregnant women and newborns are characterized. The powers of health departments of local state administrations in the field of child and maternal healthcare are examined.

The article proposes a definition of administrative and legal regulation of medical care for pregnant women and newborns as the establishment of powers for government bodies in legislative and subordinate acts concerning the management of perinatal centers and maternity hospitals, and the procedure for providing medical care in the event of pregnancy and childbirth. It concludes that administrative and legal regulation involves the establishment of: powers of state and local self-government bodies in the field of maternal and child healthcare; a list and legal status of specialized healthcare institutions, such as maternity hospitals and perinatal centers; requirements for training doctors in the medical specialty "obstetrics and gynecology"; standards for providing medical care to pregnant women and newborns; and conditions for artificial termination of pregnancy.

To improve the legal regulation of medical care for pregnant women and newborns, the article suggests amendments to certain subordinate acts. Emphasis is placed on the need to clarify the tasks of local health departments regarding medical care for pregnant women, and to improve the statutory documents of maternity hospitals and perinatal centers.

Key words: medical care, legal regulation, healthcare institution, pregnant women, pregnancy termination, newborns, state management, perinatal center, maternity hospital, legal relations in healthcare.

Постановка проблеми. Охорона материнства і дитинства є важливим завданням сучасної держави. Правовідносини у сфері допомоги вагітним жінкам та жінкам, які мають дітей, регулюються нормами трудового права та права соціального забезпечення. Зокрема, передбачені додаткові відпустки для вагітних жінок і жінок, які народили дитину, надання соціальної допомоги від імені держави. Зі свого боку норми медичного права встановлюють особливості надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям. Адміністративно-правове регулювання надання медичної допомоги відображає специфіку державного управління закладами охорони здоров'я. Норми адміністративного права встановлюють повноваження органів влади, які здійснюють управління у сфері охорони здоров'я. Постає питання про необхідність визначення особливостей правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми правового регулювання надання медичної допомоги достатньо нерідко стають предметом юридичних досліджень. Наприклад, Р. І. Лемеха вивчав особливості правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я за законодавством України [1]. Специфіка правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям відображена у працях О. П. Джочки [2], В. І. Термецького, О. В. Батрин, О. О. Косиці [3], А. А. Герц [4], Д. О. Воронцової, В. Р. Жилияка, Р. В. Карпенка [5]. Однак А. А. Герц дослідила правові засади надання медичних послуг у сфері акушерства з точки зору цивільного, а не адміністративного права. В. І. Термецький, О. В. Батрин і О. О. Косиця аналізували особливості правового регулювання статусу лише тих закладів охорони здоров'я, які надають послуги сурогатного материнства. Д. О. Воронцова, В. Р. Жилияк, Р. В. Карпенко вивчали вузьке питання правових засад штучного переривання вагітності. Таким чином, на сьогодні відсутні системні наукові праці, в яких би розглядалися особливості адміністративно-правового регулювання надання медичних послуг вагітним жінкам та новонародженим дітям.

Мета статті полягає у встановленні особливостей адміністративно-правового регулювання надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми правового забезпечення охорони здоров'я, зокрема надання медичної допомоги під час вагітності і пологів відомі українській юридичній науці. Так, Р. І. Лемеха вважає, що правовідносини з надання медичної допомоги складають або предмет комплексної галузі медичного права, або є окремим інститутом адміністративного права [1, с. 31]. Справді, надання медичної допомоги потребує особливого правового регулювання. О. П. Джочка наголошує, що національне законодавство має бути розроблено в напрямі збереження репродуктивного здоров'я людини та регулювання використання репродуктивних технологій з метою збереження материнства та дотримання

прав дитини [2, с. 132]. В. І. Теремецький і група дослідників звертають увагу на правове регулювання репродуктивних технологій і збереження репродуктивного здоров'я жінки [3, с. 399]. Таким чином, надання медичної допомоги саме вагітним жінкам характеризується специфікою правового регулювання таких правовідносин.

Правові засади надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям закріплені у ст. 58 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Основи). Норма цієї статті закріплює, що заклади охорони здоров'я забезпечують кожній жінці кваліфікований медичний нагляд за перебігом вагітності, стаціонарну медичну допомогу при пологах і медичну допомогу матері та новонародженій дитині [6]. Надання спеціалізованої медичної допомоги у разі вагітності та народження дитини потребує відповідних заходів державного управління та адміністративно-правового регулювання.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про охорону дитинства» кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я. Держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Держава вживає заходів щодо зниження смертності немовлят та дитячої смертності, надання матерям належних послуг з охорони здоров'я у допологовий і післяпологовий періоди [7]. Концепція безпечного материнства, що затверджена розпорядженням уряду України, передбачає зменшення непланованих вагітностей, скорочення кількості абортів, зниження рівня гінекологічних захворювань, материнської та дитячої смертності, невиношування і безпліддя [8]. Наведені норми є важливими адміністративно-правовими засадами надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям. Водночас правового регулювання потребує також і порядок державного управління закладами охорони здоров'я, які надають медичні послуги вагітним жінкам та новонародженим дітям.

Законодавчі та підзаконні акти встановлюють правові засади державного управління у галузі охорони здоров'я. Відповідно до ст. 14 Основ Кабінет Міністрів України організує розробку та здійснення державних цільових програм в сфері охорони здоров'я, а також забезпечує розвиток мережі закладів охорони здоров'я. Міністерства в межах своєї компетенції розробляють програми і прогнози в сфері охорони здоров'я, визначають єдині науково обґрунтовані державні стандарти, критерії та вимоги, що мають сприяти охороні здоров'я населення, здійснюють державний контроль і нагляд та іншу виконавчо-розпорядчу діяльність у сфері охорони здоров'я [6]. Перелічені повноваження передбачають розробку та здійснення цільових програм медичної допомоги у разі вагітності та пологів, забезпечення розвитку спеціалізованих закладів охорони здоров'я – пологових будинків, визначення державних стандартів медичної допомоги вагітним.

Відповідно до п. 1 Положення про Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) міністерство визнано центральним органом виконавчої влади, а його діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. МОЗ України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я. Цей підзаконний акт більш детально визначає повноваження МОЗ України у сфері державного управління. Згідно з підп. 10 п. 4 Положення про МОЗ України міністерство забезпечує додержання закладами охорони здоров'я прав пацієнта, затверджує порядок надання медичної допомоги лікарями та іншими медичними працівниками і порядок направлення пацієнтів до закладу охорони здоров'я, що надає медичну допомогу відповідного виду. До повноважень міністерства належить контроль і нагляд за додержанням законодавства про охорону здоров'я, затвердження критеріїв визначення перинатального періоду, живонароджуваності та мертвонароджуваності, а також порядку реєстрації живонароджених і мертвонароджених дітей [9]. Отже, МОЗ України розробляє і затверджує порядок направлення вагітних жінок до пологового будинку, здійснює контроль за додержанням прав пацієнток цих спеціалізованих закладів охорони здоров'я.

У структурі МОЗ України створено департамент медичних послуг, якому підпорядковується відділ спеціалізованої медичної допомоги та охорони здоров'я матерів і дітей. Зазначений відділ забезпечує формування державної політики у сфері надання спеціалізованої медичної допомоги та медичної допомоги матерям та дітям. Серед функцій відділу передбачено забезпечення нормативно-правового регулювання у сфері організації надання медичної допомоги матерям та дітям, визначення перспектив та пріоритетних напрямів розвитку охорони здоров'я матері та дитини, адаптація українського законодавства про охорону матері і дитини до вимог законодавства Європейського Союзу [10]. Отже, саме відділ спеціалізованої медичної допомоги та охорони здоров'я матерів і дітей, створений у складі департаменту медичних послуг МОЗ України, розробляє проекти підзаконних актів, які встановлюють стандарти надання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям.

Певні повноваження у сфері охорони здоров'я мають місцеві державні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Зокрема, згідно зі ст. 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» ці органи влади реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я, можуть заснувати заклади охорони здоров'я, а також повинні вживати заходів для збереження існуючої мережі закладів охорони здоров'я [11]. Відповідно до ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» серед функцій виконавчих органів місцевих рад закріплено управління закладами охорони здоров'я, які належать територіальним громадам, а також забезпечення службовим житлом медичних працівників, які працюють у

сільській місцевості [12]. Отже, в управлінні місцевих державних адміністрацій та місцевих рад можуть перебувати спеціалізовані заклади охорони здоров'я, які надають медичну допомогу жінкам у разі вагітності та пологів.

Варто наголосити, що відповідно до ст. 5 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» структуру цих органів влади повинні визначати їх голови [11]. Кабінетом Міністрів України затверджено рекомендаційний перелік структурних підрозділів обласної та районної державних адміністрацій, серед яких передбачено управління охорони здоров'я [13]. Таким чином, у складі кожної обласної або районної держадміністрації повинен бути створений окремий підрозділ з охорони здоров'я.

Положення про обласні управління охорони здоров'я закріплюють завдання цих підрозділів держадміністрацій щодо охорони материнства і дитинства. Подібні норми містяться у Положеннях про управління охорони здоров'я Рівненської (п. 30 Положення), Чернівецької (п. 34 Положення), Запорізької (п. 30 Положення) обласних державних адміністрацій [14, 15, 16]. Водночас вказані пункти положень варто було б доповнити завданням щодо організації надання спеціалізованої медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям.

Підзаконні акти МОЗ України також регулюють адміністративні відносини у сфері медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям. Так, окремим наказом МОЗ України затверджено номенклатуру лікарських спеціальностей, серед яких визначено таку спеціальність, як «акушерство і гінекологія» [17]. Як вказано у примірній програмі підготовки лікарів в інтернатурі за цією спеціальністю, метою навчання є оволодіння загально-медичними знаннями та вміннями, що дозволять здійснювати медичну допомогу вагітним, породіллям і гінекологічним хворим на основі принципів доказової медицини і клінічних протоколів [18]. Тож одним із напрямів державного управління у сфері охорони здоров'я матері та дитини є підготовка кваліфікованого медичного персоналу зі спеціальності «Акушерство та гінекологія». Адміністративно-правові норми встановлюють вимоги до лікарів, які навчаються за цією спеціальністю.

Спеціальним наказом МОЗ України передбачено перелік закладів охорони здоров'я України. Зокрема, названі такі заклади, як жіночі консультації, обласні, міські або районні пологові будинки, а також перинатальні центри зі стаціонаром [19]. Норми наказу не містять пояснень щодо функцій та профілю діяльності вказаних закладів охорони здоров'я.

Правовий статус закладів охорони здоров'я встановлено нормами Основ та ЦК України. В абз. 9 ч. 1 ст. 3 Основ заклад охорони здоров'я визначено як юридичну особу будь-якої форми власності та організаційно-правової форми або її відокремлений підрозділ, що забезпечує медичне обслуговування населення на основі відповідної ліцензії та професійної діяльності медичних (фармацевтичних) працівників і фахівців з реабілітації [6]. Таким чином, будь-який заклад охорони здоров'я має статус юридичної особи, здійснює діяльність на підставі ліцензії та надає певні медичні послуги.

Спеціальним наказом МОЗ України затверджено Примірний статут Перинатального центру зі стаціонаром та Примірне положення про Перинатальний центр у складі закладу охорони здоров'я. Такий Центр має статус юридичної особи та неприбуткового закладу, який здійснює господарську діяльність. Перинатальний центр зі стаціонаром (далі – Центр) є або комунальним закладом охорони здоров'я, або структурним підрозділом закладу охорони здоров'я. У такому Центрі передбачається надання високоспеціалізованої медичної допомоги в амбулаторних та стаціонарних умовах матерям та новонародженим групи високого ризику, а також жінкам з порушенням репродуктивної функції, що потребують високої інтенсивності лікування та реабілітації на основі використання сучасних перинатальних технологій з доведеною ефективністю. Поточне керівництво діяльністю Центру здійснює головний лікар (директор), який призначається на посаду відповідним органом місцевого самоврядування [20]. Таким чином, підзаконні акти встановлюють правовий статус перинатального центру та особливості управління цим закладом охорони здоров'я.

Варто звернути увагу на спеціальний наказ МОЗ України, який закріплює Примірне положення про Перинатальний центр II рівня. Особливість статусу цього Центру полягає в тому, що він може створюватись на базі міських пологових будинків або багатопрофільних лікарень (центральної районних лікарень) та може виконувати функції міжрайонних перинатальних центрів з кількістю пологів 1500 і більше на рік та радіусом обслуговування не більше 60 км. Центр підпорядковується структурним підрозділам з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. Керівництво Центром здійснюється головним лікарем (директором). Основним завданням Центру є надання медичної допомоги вагітним, роділлям, породіллям середнього ступеня акушерського та перинатального ризиків і новонародженим, які мають порушення життєво важливих органів [21]. Таким чином, у різних перинатальних центрах надається медична допомога жінкам із різними ускладненнями вагітності. Правовий статус цих центрів визначається статусом юридичної особи та неприбуткового закладу охорони здоров'я.

Водночас типового або примірного статуту пологового будинку серед законодавчих актів не існує. Примірний статут закладу охорони здоров'я затверджено наказом МОЗ України від 30.08.2010, який пізніше у 2019 році був скасований [22]. Тим часом місцеві ради затверджують статuti пологових будинків, які перебувають у комунальній власності. Наприклад, Кіровоградською міською радою у 2017 році затверджено статут Комунального закладу «Міський пологовий будинок з функціями перинатального центру II рівня». У статуті передбачено, що заклад належить територіальній громаді м. Кропивницького та підпорядкований

управлінню охорони здоров'я Кіровоградської міської ради. Заклад надає медичну допомогу за такими медичними спеціальностями, як акушерство і гінекологія, дитяча анестезіологія, неврологія дитяча та інші [23]. Привертає увагу, що пологовий будинок створено в організаційно-правовій формі закладу.

Розпорядженням міського голови м. Києва від 01.09.2023 затверджено Статут комунального некомерційного підприємства «Київський міський пологовий будинок № 2» виконавчого органу Київської міської ради. Пологовий будинок визнано закладом охорони здоров'я, неприбутковим підприємством, заснованим на комунальній власності територіальної громади м. Києва. Підприємство визнано юридичною особою публічного права. До предмету діяльності підприємства належить цілодобовий прийом пацієнтів гінекологічного профілю, роділь, породіль, новонароджених, яких доставляють бригади швидкої допомоги, або які звертаються безпосередньо у приймальне відділення [24]. У цьому випадку пологовий будинок створено в організаційно-правовій формі некомерційного підприємства.

Необхідно наголосити на можливості створення санаторно-курортних закладів з реабілітаційними відділеннями для лікування жінок з паталогією вагітності [25]. Статус таких закладів визначається ст. 22 Закону України «Про курорти». Санаторно-курортний заклад має статус закладу охорони здоров'я, що розташований на територіях курортів і забезпечує подання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів [26]. Отже, вагітна жінка з паталогією вагітності може одержати оздоровчі послуги у профільному санаторно-курортному закладі.

Зауважимо, що відповідно до ст. 14-1 Основ до повноважень МОЗ України належить затвердження стандартів медичної допомоги та клінічних протоколів [6]. Наказом МОЗ України від 09.08.2022 затверджено стандарт медичної допомоги «Нормальна вагітність». Стандарт визначає особливості організації медичної допомоги при нормальній вагітності, медичне обстеження вагітних, профілактику ускладнень при вагітності, перелік індикаторів якості медичної допомоги [27]. Тобто саме цим підзаконним актом регулюється медична допомога лікаря вагітній пацієнтці. А. А. Герц зауважує, що надання акушерських послуг включає проведення низки досліджень, інформування вагітної про фізіологічні зміни в її стані, можливі симптоми ускладнень, госпіталізацію вагітної до пологового будинку [4, с. 62]. Це важливе уточнення, але регламентація трудових прав та обов'язків лікарів належить до предмету трудового, а не адміністративного права.

Спеціальним наказом МОЗ України затверджено Порядок надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, який регулює порядок проведення процедури штучного переривання вагітності та профілактики ускладнень [28]. Д. О. Воронцова та група дослідників стверджують, що право жінки на штучне переривання вагітності потребує додаткового вивчення зарубіжного досвіду і законодавчого закріплення [5, с. 148]. Дійсно, питання права жінки на аборт є дискусійним. Потрібен баланс між гарантуванням права на життя зачатої дитини і збереженням здоров'я жінки у разі ускладнень вагітності.

Висновки. Адміністративно-правове регулювання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям – це встановлення у законодавчих і підзаконних актах повноважень органів влади щодо управління перинатальними центрами і пологовими будинками, порядку надання медичної допомоги у випадку вагітності і народження дитини.

В порядку адміністративно-правового регулювання медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям встановлюються:

- повноваження органів державного управління та місцевого самоврядування у сфері охорони материнства і дитинства;
- перелік та правовий статус спеціалізованих закладів охорони здоров'я: пологових будинків і перинатальних центрів;
- вимоги щодо підготовки лікарів медичної спеціальності «акушерство і гінекологія»;
- стандарти надання медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим дітям;
- умови штучного переривання вагітності.

Вдосконалення правового регулювання медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим дітям можливо шляхом:

- встановлення у положеннях про обласні управління охорони здоров'я повноважень і завдань щодо забезпечення медичної допомоги вагітним жінкам та новонародженим дітям;
- розробки примірнього статуту пологового будинку та закладу охорони здоров'я;
- об'єднання примірнього статуту перинатального центру 2011 р. та положення про перинатальний центр II рівня 2013 р. в один підзаконний акт.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані з удосконаленням правового статусу закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу вагітним жінкам, уточненням повноважень органів державної влади у сфері надання медичної допомоги саме вагітним жінкам і новонародженим дітям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Лемеха Р.І. Правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я за законодавством України. *Правові новели: науковий юридичний журнал*. 2022. № 17. С. 28–33. <https://doi.org/10.32847/lp.2022.17.04>
2. Джочка О.П. Загальнотеоретичний аспект правового регулювання репродуктивної функції. *Медичне право України: проблеми становлення та розвитку: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 19–20 квітня 2007 р. Львів : Вид-во ЛНУ імені І. Франка, 2007. С. 127–133.
3. Теремецький В.І., Батрин О.В., Косиця О.О. Адміністративно-правові вимоги до закладів охорони здоров'я в Україні, які надають медичні послуги сурогатного материнства. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 398–409. <https://doi.org/10.32631/vca.2023.3.36>
4. Герц А.А. Цивільно-правові аспекти договорів про надання акушерських та гінекологічних послуг. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 5. С. 60–62
5. Воронцова Д.О., Жилияк В.Р., Карпенко Р.В. Право жінки на штучне переривання вагітності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 145–148. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/34>
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
7. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-ІІІ. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
8. Про затвердження Концепції безпечного материнства : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 № 161-р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2002-p>
9. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України : постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-p>
10. Положення про Відділ спеціалізованої медичної допомоги та охорони здоров'я матерів і дітей Департаменту медичних послуг Міністерства охорони здоров'я України : наказ МОЗ України від 13.02.2023 № 279. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0279282-23#n122>
11. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-ХІV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14/find?text>
12. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
13. Про затвердження рекомендаційних переліків структурних підрозділів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної в м. Києві та Севастополі державних адміністрацій : постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2012 № 606. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2012-p>
14. Положення про управління охорони здоров'я Рівненської обласної державної адміністрації : розпорядження голови Рівненської ОДА від 23.04.2019 № 342. *Рівненська обласна державна адміністрація. Офіційний сайт*. URL: <https://www.rv.gov.ua/polozhennya-pro-upravlinnya-ohoroni-zdo-govua-oda>
15. Положення про департамент охорони здоров'я Чернівецької обласної державної адміністрації : розпорядження голови Чернівецької ОДА від 21.05.2020 № 412. *Чернівецька обласна державна адміністрація. Офіційний сайт*. URL: <https://bukoda.gov.ua/chernivecka-oda/structure/departament-ohoroni-zdorovya/polozhennya-pro-departament-ohoroni-zdorovya>
16. Положення про департамент охорони здоров'я Запорізької обласної державної адміністрації : розпорядження голови Запорізької ОДА від 31.10.2018 № 569. *Запорізька обласна державна адміністрація. Офіційний сайт*. URL: <https://doz.zoda.gov.ua/pologennya>
17. Номенклатура лікарських спеціальностей : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.02.2019 № 446. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0294-19#Text>
18. Про затвердження примірних програм підготовки в інтернатурі за спеціальностями «Акушерство та гінекологія», «Внутрішні хвороби», «Дитяча хірургія», «Епідеміологія», «Неврологія», «Офтальмологія», «Ортопедія і травматологія», «Педіатрія», «Психіатрія», «Хірургія», «Стоматологія», «Медична психологія», «Медицина невідкладних станів», «Інфекційні хвороби» : наказ МОЗ України від 14.07.2002 № 1219. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1219282-22#Text>
19. Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських посад, посад фармацевтів, посад фахівців з фармацевтичною освітою, посад професіоналів у галузі охорони здоров'я, посад фахівців у галузі охорони здоров'я та посад професіоналів з вищою немедичною освітою у закладах охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2002 № 385. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02п>

20. Про затвердження Примірною статуту Перинатального центру зі стаціонаром та Примірною положення про Перинатальний центр у складі закладу охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2011 № 514. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0514282-11#top>

21. Про затвердження Примірною положення про Перинатальний центр II рівня : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.07.2013 № 641. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641282-13#Text>

22. Примірний статут закладу охорони здоров'я : наказ МОЗ України від 30.08.2010 № 734. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0734282-10#Text>

23. Статут Комунального закладу «Міський пологовий будинок з функціями перинатального центру II рівня» : затверджено Кіровоградською міською радою 27.06.2017. *Управління охорони здоров'я Кропивницької міської ради. Офіційний сайт*. URL: <https://uozkmr.gov.ua/uploads/doc/pronas/pb/statut.pdf>

24. Статут комунального некомерційного підприємства «Київський міський пологовий будинок № 2» виконавчого органу Київської міської ради : розпорядженням міського голови м. Києва від 01.09.2023. Офіційний портал Києва. URL: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_zatverdzhennya_statutu_komunalnogo_nekomertsynogo_pidpriemstva_kivskiy_miskiy_pologoviy_budynok__2_vikonavchogo_organu_kivsko_misko_radi_kivsko_misko_derzhavno_administratsi/mg__784_989248/

25. Про затвердження Загального положення про санаторно-курортний заклад : постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2011 № 805. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2001-p>

26. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 № 2026-III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14/find?text>

27. Стандарт медичної допомоги «Нормальна вагітність» : наказ МОЗ України від 09.08.2022 № 1437. *Міністерство охорони здоров'я України. Офіційний сайт*. URL: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukraini-vid-09082022--1437-pro-zatverdzhennja-standativ-medichnoi-dopomogi-normalna-vagitnist>

28. Порядок надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності : наказ МОЗ України від 24.05.2013 № 423. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text>

REFERENCES:

1. Lemekha R.I. (2022). Pravove rehulivannia vidnosyn u sferi okhorony zdorovia za zakonodavstvom Ukrainy [Legal regulation of relations in the field of health care according to the legislation of Ukraine]. *Pravovi novely: naukovyi yurydychnyi zhurnal*. 17. 28–33. <https://doi.org/10.32847/ln.2022.17.04> [in Ukrainian].

2. Dzhochka O.P. (2007). Zahalnoteoretychnyi aspekt pravovoho rehulivannia reproduktyvnoi funktsii. [General theoretical aspect of legal regulation of reproductive function]. *Medychne pravo Ukrainy: problemy stanovlennia ta rozvytku: Materialy I Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii*. Lviv, LNU imeni Ivana Franka, 19–20 kvitnia 2007 r. Lviv : Vyd-vo LNU imeni I. Franka. 127–133. [in Ukrainian].

3. Termetskyi V.I., Batryn O.V., Kosytsia O.O. (2023). Administratyvno-pravovi vymohy do zakladiv okhorony zdorovia v Ukraini, yaki nadaiut medychni posluhy surohatnoho materynstva. [Administrative and legal requirements for healthcare institutions in Ukraine that provide surrogacy medical services]. *Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. 3 (30). 398–409. <https://doi.org/10.32631/vca.2023.3.36> [in Ukrainian].

4. Herts A.A. (2015). Tsyvilno-pravovi aspekty dohorovoriv pro nadannia akusherskykh ta hinekolohichnykh posluh. [Civil and legal aspects of contracts for the provision of obstetric and gynecological services]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 5. 60–62. [in Ukrainian].

5. Vorontsova D.O., Zhyliak V.R., Karpenko R.V. (2021). Pravo zhinky na shtuchne pereryvannia vahitnosti. [A woman's right to artificial termination of pregnancy]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 11. 145–148. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/34> [in Ukrainian].

6. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia (1992, November 19). [Fundamentals of Ukrainian legislation on health care]. *Zakon Ukrainy № 2801-KhII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].

7. Pro okhoronu dytynstva (2001, April 26) [About the protection of childhood]: *Zakon Ukrainy № 2402-III*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Kontseptsii bezpechnoho materynstva (2002, March 29) [On approval of the Safe Motherhood Concept] : *rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 161-r*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2002-r> [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy (2015, March 25) [On approval of the Regulation on the Ministry of Health of Ukraine] : *postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 267*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-p> [in Ukrainian].

10. Polozhennia pro Viddil spetsializovanoi medychnoi dopomohy ta okhorony zdorovia materiv i ditei Departamentu medychnykh posluh Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy (2023, February 13) [Regulations on the Department of Specialized Medical Care and Maternal and Child Health Care of the Department of Medical Services of the Ministry of Health of Ukraine] : *nakaz MOZ Ukrainy № 279*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0279282-23#n122> [in Ukrainian].

11. Pro mistsevi derzhavni administratsii (1999, April 09) [About art state administration] : *Zakon Ukrainy № 586-KhIV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14/find?text> [in Ukrainian].
12. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini (1997, May 21) [About artistic self-government in Ukraine] : *Zakon Ukrainy № 280/97-VR*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr> [in Ukrainian].
13. Pro zatverdzhennia rekomendatsiinykh perelikiv strukturnykh pidrozdiliv oblasnoi, Kyivskoi ta Sevastopolskoi miskoi, raionnoi, raionnoi v mm. Kyievi ta Sevastopoli derzhavnykh administratsii (2012, April 18) [On the approval of the recommendation lists of regional, Kyiv and Sevastopol city, district, district structural subdivisions in mm. Kyiv and Sevastopol state administrations] : *postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 606*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2012-p> [in Ukrainian].
14. Polozhennia pro upravlinnia okhorony zdorovia Rivnenskoï oblasnoï derzhavnoï administratsii (2019, April 23) [Regulations on health care management of the Rivne regional state administration] : *rozporiadzhennia holovy Rivnenskoï ODA № 342*. Retrieved from: <https://www.rv.gov.ua/polozhennya-pro-upravlinnya-ohoroni-zdorovya-oda> [in Ukrainian].
15. Polozhennia pro departament okhorony zdorovia Chernivetskoï oblasnoï derzhavnoï administratsii (2020, May 21) [Regulations on the Department of Health Protection of the Chernivtsi Regional State Administration] : *rozporiadzhennia holovy Chernivetskoï ODA № 412*. Retrieved from: <https://bukoda.gov.ua/chernivecka-oda/structure/departament-ohoroni-zdorovya/polozhennya-pro-departament-ohoroni-zdorovya> [in Ukrainian].
16. Polozhennia pro departament okhorony zdorovia Zaporizkoï oblasnoï derzhavnoï administratsii (2018, October 31) [Regulations on the health care department of the Zaporizhzhia regional state administration] : *rozporiadzhennia holovy Zaporizkoï ODA № 569*. Retrieved from: <https://doz.zoda.gov.ua/pologennya> [in Ukrainian].
17. Nomenklatura likarskykh spetsialnostei (2019, February 22) [Nomenclature of medical specialties] : *nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy № 446*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0294-19#Text> [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennia pryimirnykh prohram pidhotovky v internaturi za spetsialnostiamy «Akusherstvo ta hinekolohiia», «Vnutrishni khvoroby», «Dytiacha khirurgiia», «Epidemiolohiia», «Nevrolohii», «Oftalmolohiia», «Ortopediia i travmatolohiia», «Pediatriia», «Psihiatriia», «Khirurhiia», «Stomatolohiia», «Medychna psykolohiia», «Medytsyna nevidkladnykh staniv», «Infektsiini khvoroby» (2002, July 14) [On the approval of exemplary internship training programs in the specialties «Obstetrics and gynecology», «Internal diseases», «Pediatric surgery», «Epidemiology», «Neurology», «Ophthalmology», «Orthopedics and traumatology», «Pediatrics», «Psychiatry», «Surgery», «Dentistry», «Medical psychology», «Emergency medicine», «Infectious diseases»] : *nakaz MOZ Ukrainy № 1219*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1219282-22#Text> [in Ukrainian].
19. Pro zatverdzhennia perelikiv zakladiv okhorony zdorovia, likarskykh posad, posad farmatsevtiv, posad fakhivtsiv z farmatsevychnoiu osvitoiu, posad profesionaliv u haluzi okhorony zdorovia, posad fakhivtsiv u haluzi okhorony zdorovia ta posad profesionaliv z vyshchoiu nemedychnoi osvitoiu u zakladakh okhorony zdorovia (2002, October 28) [On approval of the lists of health care institutions, medical positions, pharmacist positions, positions of specialists with pharmaceutical education, positions of professionals in the field of health care, positions of specialists in the field of health care, and positions of professionals with higher non-medical education in health care institutions health] : *nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy № 385*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02-p> [in Ukrainian].
20. Pro zatverdzhennia Prymirnoho statutu Perynatalnoho tsentru zi statsionarom ta Prymirnoho polozhennia pro Perynatalnyi tsentr u skladi zakladu okhorony zdorovia (2011, August 15) [On the approval of the Model Statute of the Perinatal Center with an inpatient facility and the Model Regulations on the Perinatal Center as part of a health care facility] : *nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy № 514*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0514282-11#top> [in Ukrainian].
21. Pro zatverdzhennia Prymirnoho polozhennia pro Perynatalnyi tsentr II rivnia (2013, July 25) [On the approval of the Model Regulation on the Level II Perinatal Center] : *nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy № 641*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641282-13#Text> [in Ukrainian].
22. Prymirnyi statut zakladu okhorony zdorovia (2010, August 30) [Model charter of a health care institution] : *nakaz MOZ Ukrainy № 734*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0734282-10#Text> [in Ukrainian].
23. Statut Komunalnoho zakladu «Miskyi polohovyi budynok z funktsiiany perynatalnoho tsentru II rivnia» (2017, June 27) [Charter of the Communal Institution «City Maternity Hospital with the Functions of a Level II Perinatal Center»] : *zatverdzheno Kirovohradskoiu miskoiu radoiu*. Retrieved from: <https://uozkmr.gov.ua/uploads/doc/pronas/pb/statut.pdf> [in Ukrainian].
24. Statut komunalnoho nekomertsiihnoho pidpriemstva «Kyivskiy miskiy polohoviy budynok № 2» vykonavchoho orhanu Kyivskoi miskoi rady (2023, September 01) [Statute of the communal non-commercial enterprise «Kyiv City Maternity Hospital № 2»] : *rozporiadzhenniam miskoho holovy m. Kyieva*. Retrieved from: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_zatverdzhennya_statutu_komunal

nogo_nekomertsynogo_pidpriyemstva_kivskiy_miskiy_pologoviy_budinok__2_vikonavchogo_organu_kivsko_misko_radi_kivsko_misko_derzhavno_administratsi/mg__784_989248 [in Ukrainian].

25. Pro zatverdzhennia Zahalnoho polozhennia pro sanatorno-kurortnyi zaklad (2011, July 11) [On the approval of the General Regulations on the sanatorium-resort facility] : *postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 805*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-2001-p> [in Ukrainian].

26. Pro kurorty (2000, October 05) [About resorts] : *Zakon Ukrainy № 2026-III*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14/find?text> [in Ukrainian].

27. Standart medychnoi dopomohy «Normalna vahitnist» (2022, August 09) [Standard of medical care «Normal pregnancy»] : *nakaz MOZ Ukrainy № 1437*. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukraini-vid-09082022--1437-pro-zatverdzhennja-standartiv-medichnoi-dopomogi-normalna-vagitnist> [in Ukrainian].

28. Poriadok nadannia kompleksnoi medychnoi dopomohy vahitnii zhintsi pid chas nebazhanoi vahitnosti (2013, May 24) [The procedure for providing comprehensive medical care to a pregnant woman during an unwanted pregnancy] : *nakaz MOZ Ukrainy vid № 423*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024

УДК 347.1

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-305-310

Богданець Аліна Вікторівна,

кандидат юридичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри приватного права
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

bohdanets.alina@kneu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-8025-1915

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ В ПРИМУСОВОМУ ПОРЯДКУ

У даній статті проаналізовано зміст понять «нормативно-правове забезпечення», «правове регулювання», «психіатрична допомога» за нормами національного законодавства України.

Акцентовано увагу на тому, що важливе значення має ефективна законодавча регламентація процедури надання необхідної медичної допомоги, які страждають розладом психічного здоров'я, особливо у випадках надання психіатричної допомоги в примусовому порядку.

Зазначено, що психіатрична допомога – комплекс спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами України, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медичну та психологічну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин.

Право на медичну допомогу, закріплене у статтях 3 та 49 Конституції України, статті 284 Цивільного кодексу України, Основах законодавства України про охорону здоров'я, Законі України «Про психіатричну допомогу» та інших нормативно-правових актах національного законодавства, які регламентують суспільні відносини у сфері охорони здоров'я.

Ключові положення процесуального порядку розгляду заяв про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку визначені у главі 10 розділу IV «Окреме провадження» Цивільного процесуального кодексу України.

Законодавством визначено три види психіатричної допомоги: 1) психіатричний огляд (проводиться з метою з'ясування наявності чи відсутності в особи психічного розладу, потреби в наданні їй психіатричної допомоги, а також для вирішення питання про вид такої допомоги та порядок її надання); 2) амбулаторна психіатрична допомога (включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, в амбулаторних умовах); 3) стаціонарна психіатрична допомога (включає в себе обстеження стану психічного здоров'я осіб на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медико-соціальну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, і надається в стаціонарних умовах понад 24 години підряд).

Звертається увага на те, що кожен із зазначених видів психіатричної допомоги може застосовуватися до фізичної особи в примусовому порядку виключно на підставі відповідного рішення суду.

Ключові слова: здоров'я, психічне здоров'я, особисті немайнові права, психіатрична допомога, окреме провадження, нормативно-правове забезпечення, правове регулювання, заклад з надання психіатричної допомоги, примусовий порядок.